

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vasilij Makarovič Šukšin

„Znal jsem vesnici, proto o ničem jiném nemohu psát.“

(J. Ťurin, VASILIJ ŠUKŠIN, Československý filmový ústav, 1984, str. 25.)

- *Jaké je vaše téma, o čem byste chtěli (mohli) psát?*

(rusky: Василий Макарович Шукшин, 25. červenec 1929, Srostki, Altajský kraj, Sovětský svaz – 2. říjen 1974, Kletskaja, Volgogradská oblast, Sovětský svaz) byl sovětský spisovatel, dramatik, herec a filmový režisér ruské národnosti.

Narodil se v chudé rolnické rodině. Jeho **otec** Makar Leontjevič Šukšin byl v období kolektivizace **uvězněn** a v roce 1933 **zastřelen** (rehabilitován byl v roce 1956). Po ukončení základní školy začal studovat strojní průmyslovku, ale nedokončil ji a vrátil se do kolchozu v rodné vesnici. V roce 1946 odešel a pracoval v několika strojírenských podnicích a na stavbách. V roce 1949 narukoval do námořnictva. Z armády byl propuštěn v roce 1954 ze zdravotních důvodů.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dodatečně složil maturitu a učil na základní škole v domovské vesnici Srostki. V roce 1954 udělal přijímací zkoušky na VGIK (**Všesvazový státní Institut Kinematografie**, ВГИК), kde studoval u Michaila Romma. Studium zakončil v roce 1960.

Stal se úspěšným autorem **povídek**, z nichž některé se staly základem divadelních her a filmových scénářů. Byl rovněž úspěšným **filmovým hercem**.

V roce 1964 se seznámil s herečkou Lidijí Nikolajevnou Fedosejevou, kterou si o rok později vzal za manželku. Lidija Fedosejeva hraje mimo jiné hlavní ženské role i v jeho nejznámějších filmech *Třesky-plesky* a *Červená kalina*.

Zemřel na infarkt během natáčení filmu režiséra Sergeje Bondarčuka *Bojovali za vlast*. Je pohřben na Novoděvičím hřbitově v Moskvě. Posmrtně mu byla udělena Leninova cena za kinematografii.

Dílo:

Antisocialistické, nemytologické, nehrdinské, ba právě naopak všední, obecně lidské, často trapné a banální, komické či tragikomické prózy a povídky.

Povídky:

- **Venkované** (1963)
- **Tam v dálce** (1968)
- **Rodáci** (1970)
- **Besedy pod jasnou lunou** (1974)
- **Červená kalina** (1975)- nejznámější, zfilmováno

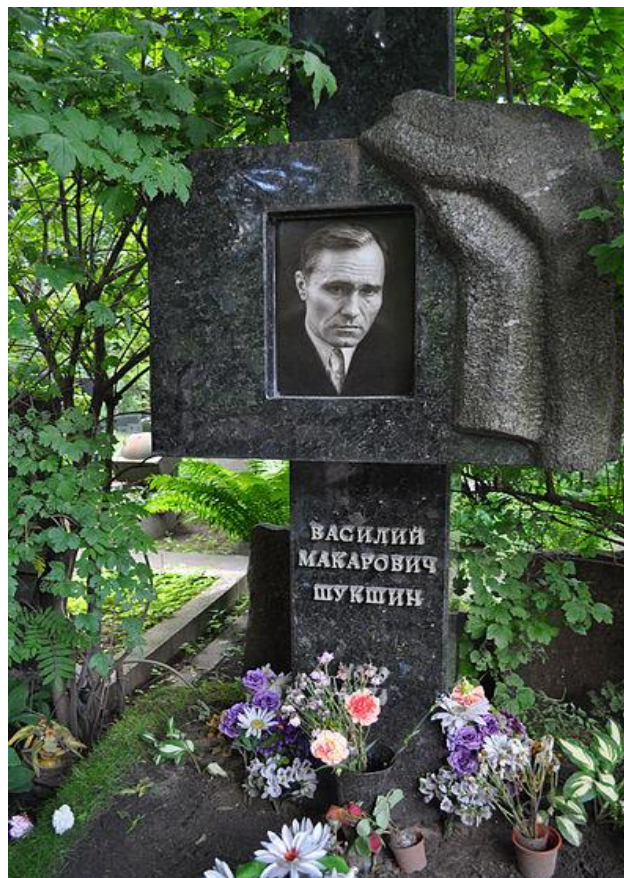
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Doplňte vynechané údaje:

Narodil se v chudé rolnické rodině na Sibiři. Jeho otec byl v období kolektivizace ..... a v roce 1933 ..... Po ukončení základní školy začal studovat strojní průmyslovku, ale nedokončil ji a vrátil se do kolchozu v rodné vesnici. V roce 1949 narukoval do námořnictva.

Dodatečně složil maturitu a ..... v domovské vesnici Srostki. V roce 1954 udělal přijímací zkoušky na VGIK (Všesvazový státní Institut Kinematografie, ВГИК).

Stal se úspěšným autorem ....., z nichž některé se staly základem divadelních her a ..... Byl rovněž úspěšným filmovým ..... Jeho povídky jsou antisocialistické, nemytologické, nehrdinské, ba právě naopak .....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JAK STAŘEČEK UMÍRAL

(1967)

Stařeček se trápil od samého rána. Padla na něj mučivá slabost...Slabý byl už dlouho, asi tak měsíc, ale ta dnešní slabost byla nějaká zvláštní, kolem srdce měl takový stesk, že by se nejraděj rozbřečel. Ne že by se bál, ale divil se: takhle slabý ještě nikdy nebyl. Jednu chvíli se mu zdálo, že mu ochruly nohy... Zahýbá prsty – ne, hýbají se. Pak mu zas začala tuhnout levá ruka, hnul s ní - jako by byla v pořádku. Ale božíčku, taková slabost!...

Do poledne byl trpělivý, čekal: možná ho to přejde, možná že se srdce trochu rozhýbá – možná, že dostane chuť na cigaretku nebo na kapku vodky. Pak pochopil: to je smrt.

„Matko!...Slyšíš?“zavolal stařenku.“Dyť já to...umírám.“

„Božínku,“ vykřikla stařenka. „Nevymejšlej si takový hrůzy.“

„Měla bys mě vodsud' sundat. Je mi ňák těžko. „Stařeček ležel na peci.
„Sundej mě.“

„Jakpak já tě sama sundám? Mám dojít za Proňkou či co?“

„Dojdi. Von je doma?“

„Před chvílkou se vochomejt kolem plotu. Dojdu tam.“

Stařenka se oblékla, a když odcházela, pustila do chalupy bílý mrazivý oblak.

Takovej mráz. To bude starostí s pohřbením, pomyslel si stařeček.

Přišel Proňka, soused.

„To sou ale mrazy, řekl. „Počkej maličko, strejčku Stěpane, jen co se rozehřeju, pak tě sundám. Jinak by ses vode mě nachladil. A copak je s tebou, je ti hůř?“

„Úplně mizerně. Proňko, umírám.“

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„To je mi nějakýho spěchu. Nezačínej hned panikařit.“

„Panikařit nepanikařit, tohle je konec. Je tam velkej mráz?“

„Nákejch padesát stupňů tam bude.“ Proňka si zapálil cigaretu. „A sněhu na polích jako šafránu. Shrabujou ho tam traktorama, ale copak to stačí?“

„Možná eště napadne.“

„Teďka už sotva. No tak pojď, polezeme dolů.“

Stařenka natrásla na posteli polštář, poopravila peřinu. Proňka si stoupl k peci a zasunul paže pod stařečka.

„Chytni se mě za krk... To je vono! Ty seš ale lehkej!“

„To mě nemoc takhle vycucala.“

„Úplně jako děcko. Náš Kolja je těžší.“

Položili stařečka společně na postel, přikryli ho kožichem.

„Co dybych ti stočil cigaretku?“ navrhl Proňka.

„Ne, nemám na ni chuť. Ach bože můj,“ povzdechl si stařeček, „umírat v takovýmhle mraze...“

„Tak už toho nech,“ řekl vážně Proňka. „Musíš vod sebe vodhánět takovýhle myšlenky.“ Přisunul si stoličku k posteli a usedl. „Já sem to na frontě chytil, to bys koukal. A taky sem si už myslel – šmytec. A doktor mi povídá: dyž budeš chtít žít, tak budeš žít, a dyž nebudeš chtít, tak nebudeš. A já sem ani mluvit nemoh. A tak ležím a myslím si: Ty blázne, copak je někdo, kdo by nechtěl žít? No tak vidíš, tak lež a mysl si: Budu žít.“

Stařeček se slabě usmál.

„Ukaž, já si dám čouda,“ poprosil.

Proňka mu podal cigaretu. Stařeček vdechl kouř a rozkašlal se. Kašlal dlouho...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHEŇ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Už sem celej pošpatnělej. Dej m se mi vrátil do břicha.“

Proňka se krátce zasmál.

„A kde tě bolí?“ zeptala se stařenka a koukala se přitom na stařečka lítostivě a tak nějak rozmrzele.

„Všude... Celej sem takovej slabej, jako by někdo ze mě vylil všecičku krev.“

Všichni tři chvilku mlčeli.

„No, tak já zas puđu, strejčku Stěpane,“ řekl Proňka.

„Musím eště napojit krávy a dát jim žrát...“

„Jen běž.“

„Večer se zajdu kouknout.“

„Přijď.“

Proňka odešel.

„Víš, vod čeho je ta slabost? Nejíš, a proto si slabej!“ poznamenala stařenka.

„Co dybysme zařízli slípku? Uvařila bysem ti polívku... Není nad ni, dyž je pěkně čerstvá. Tak co?“

Stařeček se zamyslel.

„Ne. Že bysem si pošmák, to si stejně nepošmáknu, zbytečně bude po slípce.“

„Vo jednu slípku...“

„Ne,“ ještě jednou řekl stařeček. „Rači mi dej kapíček něčeho vostrýho. Třeba se mi krev kapku rozehraje.“

„Jen aby ti nebylo hůř...“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Neboj se. Třeba se kapku rozehraje.“

Stařenka vytáhla ze skříně malou lahvičku, pečlivě zavřenou hadrovou zátkou.

V lahvičce bylo něco přes půlku.

„Jen aby ti nebylo hůř...“

„Kdypak bejvá od vodky hůř?“ Stařeček se začal vztekat. „Celej život se před ní třesete a ani nevíte, že vodka, to je nejlepší lék. Bedny zabeďněný...“

„Aspoň teďka dyby ses nečertil,“ odpověděla stařenka taky vztekle. „Bedny! Jednou nohou už je na pravdě boží a eště se čepejí. Doktor ti zakázal rozčilovat se.“

„Doktor... Doktoři i umírat zakazujou a lidi stejně mřou.“

Stařenka nalila půl sklenky vodky a podala ji stařečkovi. Stařeček si lokl, a divže se neudusil. Všechno z něj vyteklo zpátky. Dlouho ležel bílý, nehybný. Pak namáhavě řekl:

„No jo, pít se asi má, dokud má na to člověk chuť.“

Stařenka se na něj dívala hořce a lítostivě. Dívala se, dívala a najednou se rozplakala:

„Stařečku... a co dyž, nedej bože, vopravdu umřeš? Co já budu sama samotinká dělat?“

Stařeček dlouho mlčel, přísně se díval na strop. Mluvení ho pořád ještě namáhalo. Ale chtělo se mu promluvit dobře a důkladně.

„Ze všeho nejdřív zažaluj Mišku vo alimenty. Řekni: dyž otec umíral, nařídil, aby si matku živil až do konce. A estli se to tomu prevítovi v hlavě nerozleží, tak ho zažaluj. Je to sice vostuda, ale nějak člověk dožít musí. Ať se rači stydí von. Mañce napiš, aby dala kluka študovat. Klukovi to zapaluje, celou Internacionálu umí nazpaměť. Napiš: Otec nařídil, aby študoval.“ Stařeček se unavil a dlouho ležel bez hnutí a díval se na strop. Výraz jeho tváře byl slavnostní a přísný.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„A co mám říct Peťkovi?“ zeptala se stařenka a utírala si slzy. Připravila se taky na vážný rozhovor bez slz.

„Peťka?... Peťku nech na pokoji, vo má sám se sebou dost co dělat.“

„Co dybysem přece jen uvařila polívku? Proňka zařízne slípku...“

„Nechci.“

„Co je? Dělá se ti hůř?“

„Ne, je mi furt stejně. Teďka si chvilku vodpočinu.“ Stařeček zavřel oči a pomalu, tiše dýchal. Opravdu už vypadal jako mrtvola. Ve tváři měl takový zvláštní klid, vzdálený výraz.

„Stěpane!“ zavolala stařenka.

„Hm?“

„Nelež tak...“

„Jak nelež, ty huso? Tady jeden umírá a vona – nelež tak. A jakpak mám podle tebe ležet? Na čtyřech nebo co?“

„Já zavolám Michejevnu – vona tě bude zaříkávat...“

„To by mi ještě scházelo!... Kolikpak von mně pomoh, ten váš Bůh? Slípku Michejevně strčíš pro nic za nic... radši dej tu slípku Proňkovi, aby mi vykopal hrob. Kdo mi ho jinak vykope?“

„Šak von už se někdo najde.“

„Někdo se najde... Až budeš po vesnici marně běhat, pak uvidíš. Komu by se chtělo rejt v takovém mraze. Dyť je zima. Takhle léto dyby bylo, to by bylo něco jinýho.“

„Copak ty už umíráš? Třeba se ještě votřepeš.“

„Jo, votřepu. Nohy už mi stydnou... Ach, ty můj božítku!...“ Stařeček hluboce vzdechl. „Bože, možná že si, smiluj se nade mnou, nad hříšníkem.“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stařenka se zase rozplakala.

„Štěpane, seber se přeci. Slyšel si, jak Proňka povídal: Nemysli na všelijaké hlouposti.“

„Von tomu houby rozumí! Chlap zdravěj jako bejk. Dyž se mu řekne neumírej, tak neumře.“

„No tak mi teda, stařečku, promiň, esli sem se něčím provinila...“

„Bůh ti promine,“ řekl stařeček větu, kterou tak často slyšel. Chtěl ještě něco říct, něco moc důležitého, ale najednou se začal nějak divně rozhlížet, celý zneklidněl... „Agňušo,“ řekl s námahou, „nehněvej se na mě, já byl tak trochu pudivítr... A to vobilí... takový lány... .. Koukni se, kdopak je to tam v koutě? No, kdopak to je?!“

Proňka přišel večer...

Na posteli ležel stařeček a jeho ostrý bílý nos mířil ke stropu. Stařenka seděla u jeho hlavy a tiše plakala.

Proňka si sundal čepici, zamyslel se a pak se pokřižoval před ikonkou.

„No jo,“ řekl, „von už ji cejtil v kostech.“

(Přeložila Marcela Neumannová)

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. **Doložte v textu:**

Vasilije Šukšina zajímaly **osudy obyčejných lidí**, jejich každodenní problémy i základní **existenciální situace**. S Čechovem sdílel nejen **smutek a nostalgii**, ale především **tragikomičnost a ironii**. (Výbor s. 121)

2. *Jakými prostředky nadlehčil V. Šukšin téma umírání?*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. *V. Šukšín je mistrem dialogu. Charakterizujte dialog mezi umírajícím stařečkem a jeho ženou.*
4. *Jak stařec bilancuje svůj život?*
5. *Charakterizujte žánr **povídky**. Znáte jiné autory, kteří psali povídky?*
6. ***NAPIŠTE** povídku, která je založena na dialogu.*